

newsletter

Hospodářská konvergence a vstup do Evropské unie*

Václav Klaus

Václav Klaus:
Hospodářská konvergence a vstup do EU

Petr Mach:
Proč reformovat systém daní a dávek

Michal Petřík:
Návštěva Putina – premiér lhal prezidentovi

Marek Loužek:
Recenze – Kapitalismus, socialismus a demokracie

Již delší dobu jsem v Curychu a ve Švýcarsku nemluvil a proto považuji tento svůj projev za dobrou příležitost opět zde představit svůj názor na dnešní Evropu. Rád bych tím také doplnil další argumenty k mému článku, který byl uveřejněn posledního srpnového dne loňského roku v Neue Zürcher Zeitung.

Konkrétnějším tématem mého projevu je problém, který je dnes pro naše země skutečně relevantní: problém současné (či budoucí) konvergence hospodářského výkonu a životní úrovně středoevropských zemí. K tomu patří i otázka, co znamená sám termín „konvergence“, jaký je rozdíl mezi nominální a reálnou konvergencí a jaký je případný příspěvek formálního členství těchto zemí v EU k jejich konvergenci.

Málo viditelné přínosy

V posledních letech jsme mohli slyšet a číst řadu vyjádření o historickém významu rozšíření Evropské unie o deset nových, většinou bývalých komunistických zemí střední a východní Evropy. Tato vyjádření jsem většinou považoval za nedostatečná, neanalytická, povrchní a v podstatě prázdná a nezajímavá. Od-

pověď na tuto otázku vyžaduje přinejmenším elementární strukturalizaci krátkodobých a dlouhodobých nákladů

Efekty z vzájemných hospodářských (i všech dalších) vztahů rostly postupně již od okamžiku pádu berlínské zdi v listopadu 1989 a byly „zkonzumovány“ již dlouho před 1. květnem 2004. Nepřišly v okamžiku formálního členství v EU.

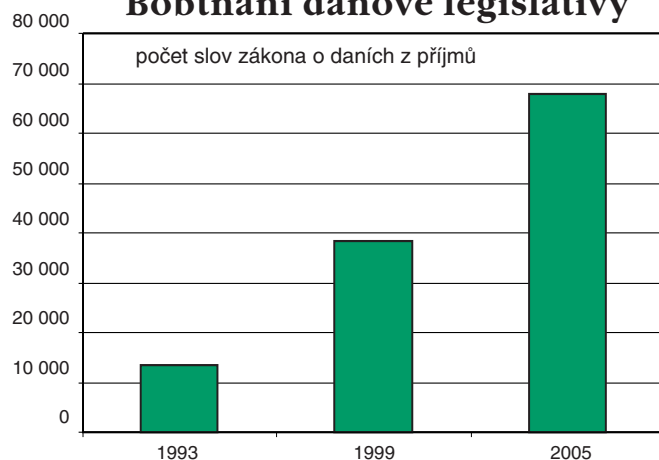
a výnosů (nebo efektů) rozšíření EU. Hlavně ale nesmíme brát v úvahu jen viditelné a přímé krátkodobé efekty. Musíme rovněž velmi pozor-

ně studovat neviditelné a nepřímé dlouhodobé náklady.

Jeden pozitivní efekt je jasný. V momentu vstupu – a byl to vstup s řadou výjimek a omezení (které vesměs představují výhody pro staré členské země) – získaly nové členské země důležité *politické uznání*. Bylo jim formální potvrzení jimi dosažené úrovně jejich politické, hospodářské a civilizační zralosti a bylo jim potvrzení jejich stability. Díky členství v EU se – po půl století nenormality, po půl století života v komunismu – opět řadí k normálním evropským zemím. *Takové uznání jim členství v jiných organizacích – v Radě Evropy, v IMF nebo*

BŘEZNOVÝ GRAF CEPU

Bobtnání daňové legislativy

Pramen: Sbírka zákonů ČR

* Projev na Swiss Finance Conference, Curych, 1. února 2006. Z němčiny přeložil Marek Loužek.

cep

CENTRUM

PRO EKONOMIKU A POLITIKU

Politických vězňů 10
110 00 Praha 1
Tel./fax: 222 192 406
e-mail: cep@cepin.cz
www.cepin.cz

CEP – Newsletter

Centra pro ekonomiku a politiku
Registrace MK ČR E 11024

v OECD – nepřineslo. Pro tyto země a pro jednotlivé občany těchto zemí to bylo velmi důležité.

Musím bohužel říci, že to také byl hlavní přínos, který z jejich členství v EU vyplynul. Jinak žádné bezprostřední (nebo přímé) efekty nevidím. Velmi často se v této souvislosti mluví o efektu otevření, resp. o efektech plynoucích z liberalizace pohybu osob, zboží, kapitálu a idejí. To jsou efekty pozitivní, ale tyto efekty jsme před dvěma lety nezískali. Míra otevření nových členských zemí vůči zemím EU (a rovněž obráceně) se 1. května 2004 nezměnila. Efekty z vzájemných hospodářských (i všech dalších) vztahů rostly postupně již od okamžiku pádu berlínské zdi v listopadu 1989 a byly „zkonzumovány“ již dříve před 1. květnem 2004. Nepřišly v okamžiku formálního členství v EU. Zbytkový účinek členství byl v tomto

ohledu relativně malý a těžko kvantifikovatelný.

Malý byl (a je) přímý finanční efekt, zvláště pro rozvinutější země mezi těmito novými členy, např. pro Českou republiku. Významný

Legislativa Evropské unie nepředstavuje uhodný institucionální rámec pro tržní hospodářství.

Mým pevným přesvědčením je, že noví členové tím nezískávají šanci ke skutečné hospodářské konvergenci.

efekt nevidím ani v tom, že noví členové dostaly možnost ovlivňovat rozhodovací procesy uvnitř EU. Tato možnost je za dnešní institucionální formy EU jen formální.

Náklady přizpůsobení

Důležitější, a bohužel nikoli pozitivní, bylo něco jiného. Nové členské země přebíraly již před svým vstupem legis-

lativu EU, tzv. *acquis communautaire*, a s ní i evropský model sociálního tržního hospodářství, tento málo produktivní evropský paternalismus a korporativismus, nerozluitelně spojený s nízkou a klesající konkurenceschopností firem, s rigiditou ekonomiky, s vysokou nezaměstnaností a s pomalým hospodářským růstem.

Nejsem jediný, kdo si myslí, že legislativa EU nepředstavuje vhodný institucionální rámec pro tržní hospodářství. Mým pevným přesvědčením je, že noví členové tím nezískávají šanci ke skutečné hospodářské konvergenci. Naopak. Hrozí, že se tato nominální, tj. institucionální a legislativní konvergence stane brzdou konvergence reálné, konvergence hospodářského výkonu, produktivity, mezd a životní úrovně. To pro středoevropské země není dobrá perspektiva. Nejsem si jist, zda si toho jsou vědomy.

To ale není všechno. Druhý problém, který je pravděpodobně ještě důležitější, je více politický než ekonomický. Dnešní evropský komunitarismus a/nebo supranacionalismus jsou pro mě – a pro mnoho jiných Evropanů – spojeny s nebezpečným demokratickým deficitem a postdemokracií. Patřím k těm, kteří tyto jevy považují za vážné ohrožení naší budoucnosti. Hořká zkušenost s naší komunistickou minulostí nás činí – v tomto ohledu – citlivé, nebo snad dokonce precitlivělé.

Patřím k těm, kteří vážně pochybují o tom, že je možné zajistit svobodu a demokracii bez udržení instituce zvané stát a bez přímého spojení občanů s těmi, kteří o nich každý den činí tisíce důležitých rozhodnutí. Když to říká, nejde z mé strany o žádnou apriorní obhajobu státu (nebo některých konkrétních států) proti maximální svobodě občanů, nýbrž o obhajobu občanů proti nevolným politikům, byrokratům a hlasitým a angažovaným (pro sebe samé) NGO, kteří v této demokraticky nevzniklé kombinaci společně ovlá-

dají mezinárodní a supranacionální organizace.

Stát a demokracie

Je evidentní, že pro něco je stát – v jeho normální evropské velikosti – příliš velký. To vědí zejména Švýcaři velmi dobře. Kvůli tomu potřebujeme (a máme) obce a regiony, nebo kantony. Pro něco jiného je ale stát příliš malý, což je důvodem pro vznik různých nadstátních institucí. To je také evidentní. Dnes jsme však v Evropě mnozí, kteří se domníváme, že toho je na úrovni EU rozhodováno zbytečně moc. Které „ve-

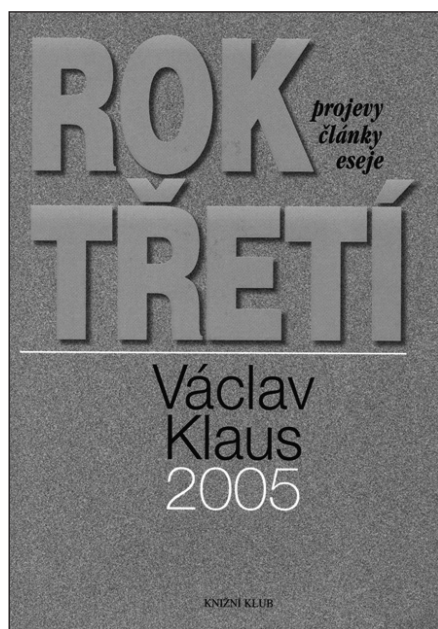
Dnešní evropský komunitarismus a/nebo supranacionalismus jsou pro mě – a pro mnoho jiných Evropanů – spojeny s nebezpečným demokratickým deficitem a postdemokracií.

řejné statky“ patří na kterou rozhodovací úroveň, nepochybně zůstane věčným sporem. Ale jedna věc je jasná: pro demokracii je stát přesně akorát. Nadstátní struktury jsou pro demokracii příliš velké.

K tomu všemu ale nyní hrozí ještě něco jiného. Současné největší nebezpečí představuje rozšíření EU a s ním spojené, kvazilogické argumenty, že právě nyní musí být různé procedury EU a jeho rozhodovací mechanismy „pragmaticky a racionálně“ zjednodušeny. To nelze přijmout. Existuje buď zjednodušení rozhodovacích procedur nebo demokracie. Obojí možné není.

Zvýšení počtu členů z 15 na 25 znamená zvětšení EU jako instituce. To nutně přináší zvýšení transakčních nákladů fungování EU. Tyto náklady buď musíme akceptovat (a platit neboli nést), nebo eliminovat. Politici EU dnes volí nebezpečnou metodu k eliminaci těchto transakčních nákladů: další zesílení demokratického deficitu, další pokles míry demokratických procedur ve prospěch procedur hierarchických, další zvýšení počtu ob-

DOPORUČUJEME

Václav Klaus i za třetí rok svého funkčního období předkládá veřejnosti bilanční knihu. Prezident republiky plnil své ústavní povinnosti. Vyslovoval se k důležitým problémům, poskytl řadu rozhovorů, vystoupil s mnoha přednáškami a projevy, napsal desítky novinových textů. Nakladatelství Knížní klub (Euromedia Group k.s.) nabízí knihu „Rok třetí“, která je bohatě vybavená dokumenty, obrazovým materiálem a autorskými texty. Čtenář má tak příležitost ohlédnout se za uplynulým rokem s odstupem, který každodenní aktuální shon neumožňuje.

Objednávky na www.klaus.cz

lastí, v nichž se v EU rozhoduje většinově. Nepochybně k tomu patří i nárůst anonymity rozhodování, rostoucí vzdálenost občanů od centra EU, další depersonifikace EU, atd.

Tuto metodu Evropané nesmí přijmout. Jsem přesvědčen, že tato politická stránka dnešního evropského problému je tak důležitá, že se musí stát hlavním kritériem dalšího vývoje evropské integrace. Evropu nelze více a více, dále a dále, hlouběji a hlouběji unifikovat (a centralizovat) a teprve poté, do datečně, hledat to základní – demokracii. Demokracie nejde dohromady s komunitarismem a supranacionalismem. To by měl být výchozí bod našeho uvažování.

Úskalí evropeismu

Ani forma integrace není jediným dnešním evropským problémem. Evropa potřebu-

je rovněž jiný společenský systém, jiný socioekonomický model. Potřebujeme Evropu hospodářské svobody, Evropu minimálního a neexpanzivního státu, Evropu bez státního paternalismu, Evropu bez pseudomoralizující politiky korektnosti, Evropu bez intelektuálního snobismu a elitismu, Evropu bez su-

Pro demokracii je stát přesně akorát. Nadstátní struktury jsou pro demokracii příliš velké.

pranacionálních, celokontinentálních ambicí. Shrnuto, *potřebujeme Evropu bez ideologie evropeismu.*

V dnešní Evropě k tomu bohužel nic nesměřuje. Ani výsledky lidových hlasování ve Francii a Nizozemí bychom neměli mylně interpretovat. Nevytvořily základ pro nový začátek. Fáze liberalizace evropského integračního

procesu je – přinejmenším od zahájení jeho centralizační éry Jacquesem Delorssem – již dlouhou dobu minulostí a lidé v těchto dvou zemích nedali signál, že chtějí liberalizační fázi oživit a obnovit.

S centralizační érou se v Evropě ztratila nutná rovnováha. Efekty z otevírání se, z liberalizace a z odstraňování bariér různého druhu byly a jsou pozitivní, ale ne všechny, které kdysi existovaly, přetrvávají. Ve druhé fázi integrace EU byly místo toho zavedeny nové bariéry, nové zbytečné regulace, nové kontroly a další formy omezování lidských aktivit, byly stanoveny umělé, povinné, téměř nikomu nevyhovující „evropské“ standardy, které znamenají narůstající homogenizaci lidí a jejich životů.

Hlavní příčinu všech těchto problémů vidím v ideologii evropeismu a v socioekonomickém systému dominu-

jícím v Evropě, nikoli v jednotlivých chybách politiky nebo politiků. Tato ideologie bohužel není zpochybňována. V dnešní Evropě nevidím žádnou odvahu k reformám. Různé silné a hlasité skupiny rent-seekerů, které fungují jako NGO, jsou se statem quo více než spokojeny a blokují všechny možné změny.

To všechno je spojeno s otázkou konvergence. Skutečná, reálná konvergence probíhá za všech okolností pomalu. Nikdy nebylo přesvědčivě dokázáno, že nominální konvergence přispívá ke konvergenci reálné. Nominální sjednocení zemí jako Itálie, Německo, Sovětský svaz, Jugoslávie, ale i Československo – bez doprovodných masivních finančních transferů – nikdy nevedlo ke skutečné konvergenci hospodářské výkonnosti. Stejný problém očekávám i ve střední a východní Evropě. ■

Prohlášení prezidenta republiky k hlasování o zákonu o registrovaném partnerství

Dnešní výsledek hlasování v Poslanecké sněmovně nepovažuji za porážku svou, ale za porážku všech nás, kteří věříme, že rodina je v naší společnosti základní, jedinečná a bezkonkurenční a kteří věříme v práva univerzální (nikoli skupinová) a v práva zajišťující svobody (nikoli nároky).

Výsledek hlasování mne o správnosti a potřebnosti tohoto zákona nepřesvědčil. Nejsem si jist, zda bylo skutečně hlasováno o tomto zákonu, o detailech jeho textu, o důsledcích, které z něho poplynou, nebo zda bylo módně hlasováno o špatně pochopeném liberalismu, nebo zda dokonce nešlo jen o krátkozraké předvolební gesto.

Věřím, že se k tomuto zákonu dříve či později vrátíme.

Václav Klaus, v Praze 15. 3. 2006

NOVINKA

REGISTRACE PARTNERSTVÍ: POKROK, NEBO NEZODPOVĚDNÉ RIZIKO

V. Klaus: Důvody pro vrácení zákona
Mach, Macek, Haas, Petřík, Jakl,
Payne, Kužilek, Bratinka, Zahrádka:
Právní a politické argumenty proti zákonu
Úplné znění zákona a důvodová zpráva

cep
CENTRUM
PRO EUROPSKOU A POLITIKU

CEP nabízí sborník „**Registrace partnerství – pokrok nebo nezodpovědné riziko?**“, do něhož přispěli prezident Václav Klaus svým zdůvodněním veta zákona o partnerství, dále Miroslav Macek, Tomáš Haas, Michal Petřík, Ladislav Jakl, Jiří Payne, Oldřich Kužilek, Pavel Bratinka, Jiří Zahrádka a Petr Mach (editor sborníku). V příloze je uveden kompletní zákon o registrovaném partnerství včetně důvodové zprávy.

Cena: 50 Kč, 88 stran.

objednávky na www.cepin.cz
tel. 222 192 406 • e-mail: cep@cepin.cz

Proč reformovat systém daní a dávek

Petr Mach

Centrum pro ekonomiku a politiku

Systém zdanění mezd a systém sociálních dávek v České republice je neefektivní. Jednak obsahuje zbytečné přerozdělování, když lidem přemíru peněz bere, aby jim pak „štědrě“ dával. Jednak v sobě obsahuje výrazné demotivační prvky, které odrážejí od práce. Tyto neefektivnosti může odstranit zavedení rovné daně v kombinaci se zápornou daní pro poplatníky pod nezdanitelným minimem.

Zbytečné přerozdělování

Dnes je ze mzdy odváděno státu několik přímých daní a ke zdaněnému výdělků stát vyplácí lidem několik sociálních dávek. Drtivě většině poplatníků stát z jedné kapsy bere a do druhé dává, přičemž pro mnoho poplatníků se konečný výsledek jen málo liší od stavu, kdy by stát peníze ani nebral ani nedával. Např. rodině se dvěma dětmi, která si vlastní práci vydělá 12 tisíc korun hrubé mzdy, stát sebere na dani z příjmu a na sociálních a zdravotních odvodech měsíčně 5 700 korun a na sociálních dávkách jí vyplácí 5 175 korun (viz tabulka č. 1). Jen u této jedné rodiny tak dochází k naprosto zbytečnému přerozdělování ve výši přes 62 tisíc ročně. Podobně je tomu u většiny rodin (viz obrázek č. 1).

Dalším problémem dnešního systému daní a dávek je jeho vnitřní systémové odrazování od práce a podnikání, resp. motivování k daňovým únikům. Např. pro rodinu se dvěma dětmi by jakékoliv zvýšení vlastního výdělku do 10 tisíc hrubého bylo nesmy-

Systém zdanění mezd a systém sociálních dávek v České republice je neefektivní.

slným krokem, protože systém životního minima jí garantuje příjem ve výši 13 680 korun měsíčně, ať již pracují či ne. Pokud např. pracují na částečný úvazek za 4 500 hrubého a uvažovali by o zvýšení pracovního úvazku na dvojnásobek za

hrubou mzdu 9 000 korun, jejich čistá mzda by se sice zvýšila z 3 938 na 7 875, ale sociální dávky by klesly z 9 743 na 5 805 a čistý příjem by zůstal na 13 680. Zvýšit výdělek prací se tedy nevyplatí. Nanejvýš načerno – a úřadům přivýdělek nepřiznat. Současný systém je tedy velmi demotivační pro lidi s nižšími příjmy a je jednou z příčin vysoké míry nezaměstnanosti.

Podobně – nejen kvůli progresivní stupnici daně z příjmu – je současný systém velmi demotivační i pro lidi s vyššími příjmy. Pokud např. domácnost zvýší hrubou mzdu (v součtu za oba rodiče) ze 49 tisíc o 1000 korun na 50 tisíc, jejich čistý příjem vzroste jen o 9 korun z 38 402 na 38 411, protože současně se zvýšením výdělku přijdou o přídavky na děti. Demo-

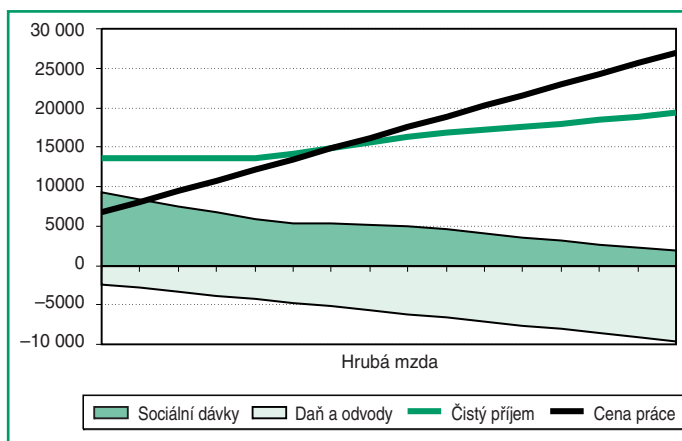
tivující je systém ale i pro střední příjmové skupiny. Pokud by rodina chtěla zvýšit hrubou mzdu 17 tisíc o 1000 korun na 18 tisíc, zvýší se její čistý příjem jen o 430 korun ze 17 984 na 18 414, protože se sice zvýší čistá mzda o 875 ale současně poklesne nárok na sociální dávky o 445 korun.

Drtivě většině poplatníků stát z jedné kapsy bere a do druhé dává, přičemž pro mnoho poplatníků se konečný výsledek jen málo liší od stavu, kdy by stát peníze ani nebral ani nedával.

Názorně to ukazuje obrázek č. 2. Dolní tenká čára ukazuje mezní míru zdanění – o kolik vzrostou daně zaměstnance (včetně pojistného), při nárůstu hrubé mzdy o korunu. Dokud rodina nepodléhá další vydělané koruny sebráno 12,5 % na pojistném (nebereme zde nyní pro jednoduchost v úvahu pojistné placené zaměstnavatelem), pak mezní míra zdanění roste, když se dostává rodina postupně do vyšších pásem daně z příjmu. Pro rodinu je ale při rozhodování o tom, zda pracovat více, rozhodující nejen kolik jí stát vezme na daních, ale i o kolik jí v důsledku zvýšení hrubé mzdy o korunu zkrátí sociální dávky. O tom vypovídá horní zubatá čára, tzv. čistá mezní míra zdanění, která nám říká, o kolik se zvýší daně a zkrátí sociální dávky při zvýšení hrubé mzdy o jednu korunu.

Do hrubé mzdy 9 420 dosahuje čistá mezní míra zdanění 100 % – zvýšení objemu práce se nijak neodrazí na čistém výdělků. Čistá efektivní míra zdanění je pak velmi vysoká i u mezd mezi 13 a 22 tisíci korunami, kdy dochází k poklesu nároků na příspěvek na bydlení a sociální příspěvek. Pak dočasně čistá mezní míra zdanění vzroste u hrubého výdělku 49 440

Obrázek č. 1: Cena práce, daně, dávky a čistý příjem

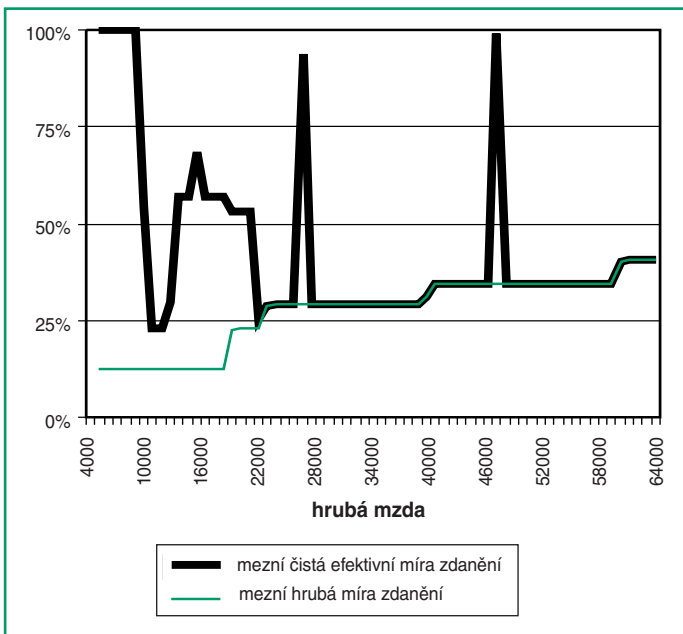

Tabulka č. 1: Cena práce, daně, dávky a čistý příjem

Cena práce	6 075	12 150	16 200	22 950	24 300	66 150	67 500
Sociální a zdravotní pojištění (zaměstnavatel)	-1 575	-3 150	-4 200	-5 950	-6 300	-17 150	-17 500
Hrubá mzda	4 500	9 000	12 000	17 000	18 000	49 000	50 000
Sociální a zdravotní pojištění (zaměstnanec)	-563	-1 125	-1 500	-2 125	-2 250	-6 125	-6 250
Zaplacená daň z příjmu	0	0	0	0	0	-5 121	-5 340
Čistá mzda	3 938	7 875	10 500	14 875	15 750	42 875	43 750
Vyplacený daňový bonus na děti	1 000	1 000	740	215	110	0	0
Přídavky na děti	1 480	1 480	1 480	1 294	1 294	648	0
Sociální příspěvek	1 733	1 733	1 733	938	739	0	0
Příspěvek na bydlení	1 222	1 222	1 222	662	521	0	0
Doplatek do životního minima	4 308	370	0	0	0	0	0
Čistý příjem	13 680	13 680	15 675	17 984	18 414	38 402	38 411

Poznámka k Tabulce č. 1 a Obrázku č. 1: (Výpočty daní a dávek odpovídají rodině se dvěma dětmi ve věku 11 a 12 let, která uplatňuje společné zdanění manželů. Hrubá mzda je hrubá mzda v součtu za oba manžele.)

Obrázek č. 2: Mezní efektivní míra zdanění

(Výpočty mezní míry zdanění odpovídají rodině se dvěma dětmi ve věku 11 a 12 let, která uplatňuje společné zdanění manželů. Hrubá mzda je hrubá mzda v součtu za oba manžele.)

korun, kdy rodina definitivně ztrácí nárok na dětské přídatky. Pak už rodina sociální dávky nepobírá a čistá mezní efektivní míra zdanění je totožná s hrubou mezní mírou zdanění a naposledy vzroste při hrubém příjmu 63200, když se rodina dostává do nejvyššího pásma daně z příjmu.

Odstranění neefektivnosti

Modelem, který odstraňuje nesmyslné přerozdělování z jedné kapsy do druhé, a který odstraňuje uvedené nejkriklavější demotivační prvky v podobě extrémně vysoké čisté mezní míry zdanění, je rovná daň. Rovná daň z příjmu fyzických osob znamená, že stát by peníze buď jen bral (lidem z příjmem nad nezdanitelným minimem) nebo – v podobě záporné daně – jen dával (lidem s příjmem pod nezdanitelným minimem).

Aby došlo k co nejefektivnějšímu odstranění protisměrných toků, je vhodné rovnou daň odvozovat od celkové ceny práce (tj. od hrubého příjmu včetně odvodů zaměstnavatele). Odstraněním zbytečného přerozdělování se sníží průtok peněz na trase občan-stát-občan (příjmy i výdaje státu poklesnou, sníží se daňová i výdajová kvóta). Vznikne výrazná administra-

tivní úspora (zmizí veškerá agenda sociálních dávek závislých na příjmu rodin), která umožní aby výsledné čisté příjmy byly větší než dnes. Dalším podstatným rysem rovné daně je, že odstraňuje demotivace tím, že každá další vydělaná koruna je zdaňována stejně.

Rovná daň z příjmu fyzických osob znamená, že stát by peníze buď jen bral (lidem z příjmem nad nezdanitelným minimem) nebo – v podobě záporné daně – jen dával (lidem s příjmem pod nezdanitelným minimem).

Model rovné daně tedy odstraňuje uvedené neefektivnosti současného systému přímých daní a sociálních dávek. Zůstává otázkou, jak nastavit klíčové parametry rovné daně. Efektivní míra zdanění může být u rovné daně podstatně nižší než dnešní efektivní míra zdanění z následujících důvodů: státu bude stačit méně peněz na administrativu. Odpadne agenda spojená s výplatou doplatku do životního minima, sociálního příplatku, dětského přídatku a příspěvku na bydlení.

Negativní daň pro lidi pod nezdanitelným minimem bu-

de moci vyplácet daňový úřad, který takto již dnes vyplácí daňový bonus na dítě. Místo mnoha formulářů bude stačit jeden. Odstranění demotivací u lidí s nejnižšími příjmy sníží nezaměstnanost a státu poklesnou výdaje na dávky v nezaměstnanosti a zvýší se daňové příjmy. Díky odstranění demotivací u středně a vysokopříjmových poplatníků poklesnou daňové úniky a zvýší se objem vykonané práce.

Krok správným směrem

Všechny tyto faktory umožní nastavit průměrnou čistou efektivní míru zdanění níže, než kde je dnes. Toho lze docílit buď vyšším nezdanitelným minimem nebo nižší sazbou. Např. ODS navrhuje pro rodinu s dvěma dětmi nezdanitelné minimum ve velkorysé výši 22 041 korun (což odpovídá dnešní hrubé mzdě za rodinu jako celek ve výši 16 327 korun) a příjem nad

tím zdaňovat sazbou ve výši 49 % (která zahrnuje i zdravotní a sociální odvody), takže např. příjem 22 141, stovku nad nezdanitelným minimem, bude zdaněn 49 korunami. Tento jednoduchý vzoreček rovné daně nicméně ODS skrývá za relativně složitý propočít (viz www.ods.cz/volby2006/kalkulacka).

Dalo by se nepochybně uvažovat i o nižším nezdanitelném minimu výměnou za nižší sazbu, což by mohlo být pro ekonomiku příznivější. Vysoké nezdanitelné minimum totiž znamená, že se zvýší počet rodin, které jsou čistými příjemci transferů a že mezní míra zdanění zůstane relativně vysoká. Ani není nutné, aby byla sazba záporné daně stejná jako sazba daně nad nezdanitelným minimem, jak to navrhuje ODS. Rovná daň jako princip ale určitě znamená krok správným směrem. ■

NOVINKA

CEP nabízí nový sborník č. 45/2006 „**Přebytek obchodní bilance – zázrak nebo zákonitost?**“, který shrnuje texty ze tří ekonomických seminářů konaných na podzim loňského roku. Do sborníku přispěli **Michaela Erbenová, Helena Horská, Stanislava Janáčková, Eva Zamrazilová, Robert Holman, Martin Kupka, Martin Pecina, Dušan Tříška, Pavel Bém, Petr Bendl, Věra Jourová a Petr Mach**. Editorem sborníku je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 50 Kč, 120 stran.

**objednávky na www.cepin.cz
tel. 222 192 406 • e-mail: cep@cepin.cz**

Návštěva Putina – premiér lhal prezidentovi

Michal Petřík

poradce prezidenta republiky

Dopis premiéra Paroubka prezidentu republiky z 28. února 2006 v naší historii nemá precedent. Jeho obsah pak je obžalobou samotného jeho autora, předsedy vlády ČR. Premiér píše, že „velvyslanec Ruské federace pan Fedotov mne informoval o programu návštěvy prezidenta Ruské federace V. V. Putina v České republice. Takto jsem se s údivem dozvěděl, že v přítomnosti vaší a prezidenta Putina se mají podepisovat tři smluvní dokumenty.“

Program byl dlouhou dobu dopředu a detailně znám.

Program návštěvy byl dlouhou dobu dopředu a detailně znám. Nemůže být tedy pravdou, že se premiér Paroubek o konkrétních věcech návštěvy prezidenta Putina dozvěděl až 28. února 2006.

Program návštěvy

Dne 10. února 2006 Ministerstvo zahraničních věcí České republiky předložilo Úřadu vlády materiál pro schůzi vlády s názvem „Návrh na uskutečnění oficiální návštěvy prezidenta Ruské federace V. V. Putina v České republice ve dnech 1.-2. března 2006“. Vláda tento materiál na své schůzi dne 22. února 2006 projednala a nevěřila jej jen „na vědomí“, vláda České republiky tento materiál svým hlasováním přímo schválila.

Premiérův dopis prezidentu republiky psaný 24 hodin (!) před přiletem ruského prezidenta však končí výhrůžným: „Žádám Vás proto, aby v tomto směru došlo v programu návštěvy prezidenta Putina k adekvátním úpravám. Pokud by k tomu nedošlo, může se stát, že se příslušní členové vlády České republiky, jakož i představitel ČEB se k podpisu na Hrad nemusí dostavit. V tomto směru jsem též informoval pana velvyslance Fedotova.“

Něco tak neuvěřitelného, tak nehorázného, se ještě nestalo. Premiér Paroubek tímto dopisem přestal být na této korespondenční úrovni politickým partnerem prezidenta republiky. Premiér Paroubek totiž (opět) lhal prezidentovi. A to již v druhé větě svého dopisu: „Takto jsem se s údivem dozvěděl, že..“ Jeho vlastní vláda na svém zasedání totiž program návštěvy odsouhlasila.

Politické výhrůžky jsou velmi zlé vždy. Lhaní či klamání je však v tomto ústavním kontextu ještě horší. Premiér 28. 2. 2006 ve svém dopise prezidentu republiky vědomě a záměrně nepsal pravdu. Za pochybení tohoto typu následuje v USA obžalo-

Předstíraný údiv a závěrečnými výhrůžkami podepřené ultimativní požadavky k metodám demokraticky smýšlejícího premiéra vyspělé země patřit nemohou.

ba prezidenta, čili známý „impeachment.“ Takovéto jednání vysokého ústavního činitele je posuzováno jako velezrada, když například prezident Nixon či Clinton byli obviněni z toho, že „lhalí Američanům.“

Zde šéf exekutivy lhal hlavě státu, protože nemohl nevědět, nemohl se „s údivem dozvědět“, co věděl už dávno, totiž že se počítá s podpisem určitých konkrétních smluv za přítomnosti hlav obou států na Hradě. Totiž i tehdy, měl-li premiér své výhrady, třeba i závažné, mohl je artikulovat o několik týdnů či dnů dříve, a zcela jistě bez výhrůžek.

Ostuda premiéra

Přinejmenším zarážející je i to, že bez vědomí a proti vůli hlavy státu informuje předseda vlády velvyslance cizí země o vnitřních záležitostech a výkonné moci České republiky, a zde dokonce o jím sa-

motným vyvolaných požadavcích a sporech. Představitel cizí země se tak dozvěděl podstatně dříve než prezident vlastního státu skutečnosti a požadavky, které byly obsahem premiérova dopisu.

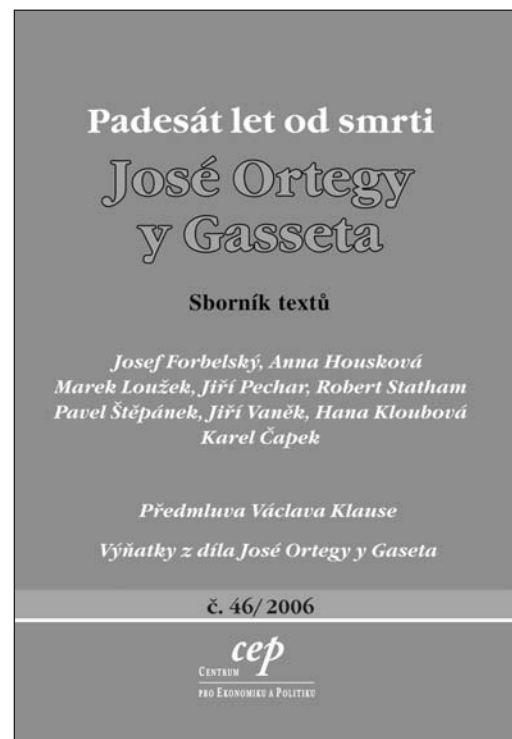
Ostuda premiéra tedy byla obnažena, a ten se rozhodl problém převést na problém jiného typu, čili změnit téma, které mu nevyhovuje. Zloděj tedy volá „chyťte zloděje“ a nehorázně naznačuje, že lhala druhá strana.

Premiér tedy posílá své úředníky (bez jeho pokynu či přinejmenším souhlasu by tak učinit nemohli) na tiskové konference, aby přes média poučovali prezidenta republiky o jeho kompetencích, stěžuje si médiím na če-

kání (což je u tohoto typu návštěv zcela běžné, ostatně i prezident Putin přijel do Prahy cca o 70 min. později), není spokojen s úrovní poskytovaných tlumočnických služeb a přispěchává vysvětlovat, co všechno že to on s prezidentem Putinem dojednal.

Premiérovi tedy nezbývá než naznačovat, že prezident republiky asi nedoednal nic, protože jinak by se tím přece už dávno po jeho vzoru pochlubil a napsal o tom samostatný článek do novin. Předstíraný údiv a závěrečnými výhrůžkami podepřené ultimativní požadavky k metodám demokraticky smýšlejícího premiéra vyspělé země patřit nemohou. ■

NOVINKA

CEP nabízí sborník „Padesát let od smrti José Ortegy y Gasseta“, do něhož přispěli **Josef Forbelský, Anna Housková, Jiří Pechar, Robert Statham, Pavel Štěpánek, Jiří Vaněk, Hana Kloubová a Marek Loužek** (editor sborníku). Do příloh jsou zařazeny výňatky z díla José Ortegy y Gasseta (ze Vzpoury davů a Úkolu naší doby) a recenze „Vzpoury davů“ od **Karla Čapka**. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 50 Kč, 122 stran.

**objednávky na www.cep.in.cz
tel. 222 192 406 • e-mail: cep@cep.in.cz**

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Kapitalismus – ideál, nebo ošklivé slovo?

V pondělí uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku seminář na téma „Kapitalismus – ideál, nebo ošklivé slovo?“. Na panelu, který moderoval **Petr Mach**, vystoupili místopředseda vlády pro ekonomiku Jiří Havel, ekonom Karel Kříž a poslanec Parlamentu ČR Martin Říman.

Jiří Havel, který nedávno v televizní debatě označil kapitalismus za neslušné slovo, předsedal, že neslušné nemusí znamenat sprosté. Pojem kapitalismu podle něj nepoužívali Smith, Ricardo ani Mill, Marx jen zřídka. Rozvinuli jej teprve autoři 20. století – Schumpeter, Hayek či Fried-

man, ale to je spíše ojedinělé. V současné Evropě si žádný politik nedovolí dát kapitalismus do programu. Kdo používá slovo kapitalismus, vyražuje se podle Havla ze standardního proudu politického, ekonomického a společenského myšlení.

Karel Kříž kritizoval Jiřího Havla z liberálních pozic. Havel je podle řečníka poslední žijící marxista. Slovníky moderní ekonomie nic negativního o kapitalismu neříkají, chápou jej jako neutrální pojem. Není standardní učebnice, která by o kapitalismu či tržní ekonomice nemluvila. Kapitalismus je slovo

morálně čisté, průzračné a pozitivní. Komunistické a socialistické recepty jsou primitivní a jsou v rozporu se zdravým rozumem. Neslušné slovo je spíše socialismus, nikoli kapitalismus.

Martin Říman obhajoval kapitalismus, i když připustil, že tento termín vymysleli jeho nepřátelé. Kapitalismus je nenáviděn proto, že vydělávání peněz je považováno za nemorální. Schopnost směřovat však mají lidé zakódovanou. Proto je kapitalismus správným ideálem. Společnost založená na dobrovolné kooperaci funguje efektivněji, protože v ní je garantováno sou-

kromě vlastnictví. Magie vlastnictví mění písek ve zlato. Kapitalismus je pro lidstvo nikoli zhouba, nýbrž poze-
hnání.

Jiří Havel v závěru zdůraznil, že s trhem nemá žádný problém, musí však být doplněn o sociální dimenzi. Karel Kříž prohlásil, že čím více socialismu, tím více chudoby a méně demokracie. Sociální spravedlnost má podle něj stejný smysl jako pojem sociální beton. Martin Říman přiznal, že používat slovo kapitalismus dnes není politicky korektní. Liberální konzervativci se jej však musí držet. ML

LEGISLATIVNÍ OKÉNKO

Pracovní trh opět sténá

Vedle zbrusu nového zákoníku práce, který protlačila sněmovnou sociální demokracie za pomoci KSČM, by neměly uniknout pozornosti ani drobnější zákony z oblasti pracovně-právních vztahů, které prošly parlamentem, a jež jsou ve svých důsledcích neméně závažné. K nim patří malá novela zákoníku práce a novela zákona o ochraně zaměstnanců.

Drobná novela zákoníku práce, kterou v březnu pravděpodobně s nechutí podepsal prezident republiky, je nevelká rozsahem, ale nepříjemná svým dopadem. Snaží se vyhovět směrnicí Rady, kterou se stanoví rámec pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v EU.

Právo na informace a projednání je dnes obecně upraveno v zákoníku práce. Je příznáno všem zaměstnancům, resp. jejich zástupcům. Podle novely by zaměstnavatel byl povinen se zaměstnanci projednávat i nejnovější stav a strukturu zaměstnanců, o nichž zatím podle stávající úpravy zaměstnanec jen informuje.

Podle novely je zaměstnavatel dokonce povinen projednávat informování agenturních zaměstnanců o volných místech s odborovou organizací, ačkoli směrnice EU nic takového nepožaduje. V případech, kdy v podniku nepůsobí odborový orgán, bude firma muset jednat s radou zaměstnanců.

Z věcného hlediska je sporná i připojená novela zákona o soudních poplatcích. Dochází k osvobození od poplatků u pracovně-právních sporů týkajících se informování zaměstnanců a jednání s nimi. Dnešní zákon přitom není založen na obecném osvobození pracovněprávních sporů od poplatků.

Malá novela zákoníku práce je nekvalitní – jak co do legislativního zpracování, tak samotného obsahu. Argumentace odkazující na evropskou legislativu je zavádějící, neboť návrh jde zbytečně nad rámec evropské směrnice. Stalo se bohužel tradicí, že vláda předkládá „harmonizační“ novely, které s evropským právem vůbec nesouvisí.

Důsledkem malé novely zá-

koníku práce je bobtnání práv zaměstnanců a jejich zástupců a nešťastné posílení jejich postavení v pracovněprávních vztazích, na druhé straně potlačení práv zaměstnavatelů a oslabení jejich postavení při případném prosazování práv v soudním řízení.

Česká vláda neustále, horlivě, někdy přímo lokajsky, mění své zákony podle taktovky EU. Malá novela zákoníku práce je další ostudný příklad. Bylo by lepší přijímat změny zákonů v delších časových etapách, například jedenkrát za několik let, zejména když nejde o nic závažného.

Je pochybné novelizovat zákoník práce, když existuje oficiální vládní návrh nového pracovního kodexu, který je sice velkým zklamáním pro odbornou veřejnost a zhorší podnikatelské prostředí, nicméně již prošel připomínkovým řízením a Ministerstvo práce a sociálních věcí jej prosadilo jak na vládě tak ve sněmovně.

Vedle malé novely zákoníku práce však vláda protlačila

i další špatný zákon, kvůli němuž pracovní trh opět sténá. Ten rozšiřuje zaměstnancům náhrady mzdy úřadem práce v případech, kdy tuto povinnost nesplnil zaměstnavatel. Jde-li o nadnárodní firmu, zaměstnanec vyplatí úřad práce, pokud zaměstnanci vykonávali práci v ČR.

Princip samotného zákona je špatný. Mzdové nároky z pracovně-právních vztahů lze vymáhat soudně. V konkurzu jsou dokonce zaměstnanci zvýhodnění věřitelé. Není třeba ještě paternalistické záruky, že svou mzdu dostanou zaměstnanci v případě potřeby od státu. Takový systém je nepřijatelným morálním hazardem.

Dvě poslední pracovněprávní novely jsou příkladem špatných zákonů, které jsou pro současnou vládní koalici typické. Pro prezidenta republiky je asi bude přílišný luxus je vetovat. To však neznamená, že jde o dobré zákony, ani že se s nimi lze smířit, protože nový zákoník práce je ještě horší. ML

RECENZE – KAPITALISMUS, SOCIALISMUS A DEMOKRACIE

Marek Loužek

autor přednáší na VŠE v Praze

Schumpeterova kniha „Kapitalismus, socialismus a demokracie“, která vyšla loni v českém překladu zásluhou brněnského CDK, je ve společenskovedné literatuře klasickým dílem. Je psáno s takovou vitalitou a elegancí, že může čtenář získat dojem, že autor prožíval šťastné období svého života. Nebylo tomu tak. Přesto se zapsala nesmazatelným písmem do světové literatury. Je užitečné připomenout si její hlavní teze.

Kniha, v níž Schumpeter předložil odvážnou tezi o zániku kapitalismu, se skládá z pěti částí: I. Marxistická doktrína, II. Může kapitalismus přežít? III. Může socialismus fungovat? IV. Socialismus a demokracie a V. Historický náčrt socialistických stran. V komentářích o poválečném vývoji najdeme ve třetím vydání esej „Pochod k socialismu“ (1949).

Marxismem byl Schumpeter fascinován od mládí. Jako ekonom měl však problém včlenit Marxe do svého analytického rámce. Marxovu syntézu nepřijal, protože je v ní míchá ideologie a analýza. Marxismus je podle něj nemrtelný, protože jde o náboženství. Marxismus je vyjádřením přání utlačených, jde o autoterapeutický postoj neúspěšných. V tom tkví podle Schumpetera jeho úžasná síla.

Může kapitalismus přežít?

Poté, co ukázal povahu marxismu, nastoluje Schumpeter tradiční marxistickou otázku: může kapitalismus přežít? Na první pohled by se zdálo, že ano. Když protáhne dosavadní hospodářský růst do budoucnosti, zdá se, že dalšímu fungování kapitalismu nic nebrání. Jenže to podle Schumpetera podceňujeme dynamiku kapitalistických institucí. Kapitalistická realita je v první řadě

proces změny – kreativní destrukce.

Překvapivá teze, kterou Schumpeter hájí, zní, že kapitalismus v zásadě přežít nemůže – nikoli však kvůli svému selhání, nýbrž díky svým ekonomickým úspěchům. Úspěchy kapitalismu podkopávají společenské instituce, které jej chrání a „nevynutelně“ vytváří podmínky, v nichž není schopen žít, a nápadně ukazují na socialismus jako na jeho zřejmého dědice.

Jako kapitalistický vývoj zničil feudální společnost, zničí jednou i sám sebe. Kapitalistický proces oslabuje instituce, které vyjádřily potřeby a způsoby skutečně soukromé ekonomické aktivity. Kde je nezruší, jako již zrušil svobodné smlouvání na pracovním trhu, dosahuje toho samého posouváním relativního významu existujících právních forem – např. v obchodním právu, vznik akciových společností.

Kapitalismus podle Schumpetera vytváří kritický rámec myslí, který poté, co zničil morální autoritu řady jiných institucí, se nakonec obrací proti sobě samému. Kapitalista zjišťuje ke svému překvapení, že racionalistický postoj se nezastavuje u pověřovacích listin králů a papežů, ale pokračuje v útoku na soukromé vlastnictví a celou množinu buržoazních hodnot.

Může socialismus fungovat?

Schumpeter na rozdíl od většiny ostatních neorakouských ekonomů věří, že socialismus může fungovat. Dokonce říká, že „věci i duše“ jsou připravené pro socialismus. Většina lidí bude podle něj mírově kooperovat v přechodu k socialismu a je nepravděpodobné, že dojde k násilné revoluci. Přechod k socialismu proběhne na Západě hladce a elegantně,

takže bude minimum ztrát energie a kulturních a ekonomických hodnot.

Mezi socialismem a demokracií nevidí Schumpeter žádný bezprostřední vztah: jeden z nich může existovat bez druhého. Současně nejsou neslučitelné: socialistický stroj může být provozován na demokratických principech. Demokracie neznámá, že lid aktuálně vládne. Znamená pouze, že lidé mají příležitost přijmout nebo odmítnout lidi, kteří jim vládnou. Pro demokracii je podstatná svobodná konkurence mezi potenciálními vůdci o hlasy voličů.

Na závěr třetího vydání „Kapitalismu, socialismu a demokracie“ zařadil Schumpeter esej „Pochod k socialismu“. Socialismus definuje jako organizaci společnosti, v níž jsou výrobní prostředky kontrolovány a rozhodnutí o tom, co, jak a pro koho vyrábět, jsou činěna veřejnou autoritou. Pochod k socialismu znamená přesun ekonomických vztahů lidí ze soukromé do veřejné sféry.

Posilování moci státu a cestu do socialismu demonstruje Schumpeter na různých praktických příkladech: stabilizační politiky, které mají zabránit recesím nebo depresím, větší přerozdělování příjmů, rostoucí rozsah regulačních opatření, kontrola na pracovním trhu, nekonečné rozšiřování potřeb, které údajně musí být uspokojovány veřejným sektorem, vyšší daně a povinná pojištění.

Ironie dějin

Schumpeterovo dílo z roku 1942 je směsí analýzy a prorocství. Ačkoli válka nepřinesla fašismus do Ameriky, jak se Schumpeter patrně domníval, role státu ve společnosti a ekonomice se posílil. Když Schumpeter umíral v roce 1950, nespokojen s řadou výsledků konfliktu, mimo jiné i posílením moci komunistického Ruska, měl stále důvod věřit, že předpověď konce kapitalismu je správná.

Schumpeterův obraz demokracie je konzervativní, pro mnohé možná až reakční. Postřeh, že lid reálně nevládne, ale volí politické vůdce, je však přesný a se stal se základem konkurenční teorie demokracie, jímž se inspirovala většina západních ekonomů a politologů. Vize zániku kapitalismu a postupného přechodu k socialismu lze uchopit tak, že nepopisuje život v reálném socialismu, nýbrž plíživou socializaci v západním světě.

Na konci 20. století jsme byli svědky kolapsu komunistických států v SSSR a střední a východní Evropě a znovuobnovení demokracie a tržní ekonomiky. Na první pohled by se zdálo, že Schumpeterova teorie o přechodu k socialismu je vývojem překonána. Přesto zůstává cennou intelektuální provokací, k níž se budou vracet další generace, protože vyjadřuje dokonalou ironii dějin.

Město Třešť a Nadační fond J. A. Schumpetera ve spolupráci s Centrem pro ekonomiku a politiku pořádají 27.–29. června 2006 mezinárodní konferenci

NEO-SCHUMPETERIAN ECONOMICS: AN AGENDA FOR 21ST CENTURY.

Záštitu nad konferencí převzal prezident České republiky **Václav Klaus**. Vedle prezidenta ČR budou hlavními řečníky konference profesor **Christian Seidl** z německé univerzity z Kielu, profesor Augsburské univerzity **Horst Hanusch**, bývalý prezident International J. A. Schumpeter Society **Yuichi Shionoya** z Tokia. V rámci konference se uskuteční řada dalších přednášek a seminářů k tématu neoschumpeterovské ekonomie.

Pro více informací a přihlášení se na mezinárodní konferenci viz internetové stránky konference

www.schumpeter.cz/konference